

Список використаних джерел

1. Андрійчук В.Г. Надконцентрація агропромислового виробництва і земельних ресурсів та її наслідки [Текст] / В. Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2009. – № 2. – С. 3-9.
2. Гайдуцький П.І. Аграрна реформа Л.Д.Кучми в Україні / П.І. Гайдуцький. – К. : ТОВ «Інформаційні системи», 2015. – 448 с.
3. Добряк Д.С. Сучасний стан земельної реформи та перспективи розвитку земельних відносин в Україні / Д.С. Добряк // Землевпоряд. вісн. – 2015. – № 4. – С. 3-4.
4. Стратегічні напрями розвитку земельних відносин у сільському господарстві на період до 2020 року / [Федоров М.М., Ходаківська О.В., Корчинська С.Г., Солов'яненко Н.А.]; за ред. Ю.О. Лупенка, М.М. Федорова. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2012. – 60 с.
5. Трансформація земельних відносин до ринкових умов. Матер. Одиннадцятих річних зборів Всеукр. конгресу вчених економістів-аграрників 26-27 лют. 2009 року / [Саблук П.Т., Федоров М.М., Месель-Веселяк В.Я., Ходаківська О.В. та ін.]. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2009. – 116 с.
6. Рекомендації щодо забезпечення розвитку земельних відносин у ринкових умовах / М.М. Федоров, В.Я. Месель-Веселяк, П.Т. Саблук, О.В. Ходаківська [та ін.]. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2009. – 60 с.
7. Новаковський Л.Я. Уповільнена хода земельної реформи / Л.Я. Новаковський // Дзеркало тижня. – 2015. – № 24 – 3 лип. 2015 р.
8. Третяк А.М. Концептуальні засади розвитку сільськогосподарського землекористування сільських територій: наук. доп. / А.М. Третяк – К., 2014. – 24 с.
9. Федоров М.М. Земельна реформа і розвиток ринкових земельних відносин / М.М. Федоров // Економіка АПК. – 2011. – № 7. – С. 55-60.
10. Ходаківська О.В. Земельні відносини у сільському господарстві: регіональний вимір : моногр. / О.В. Ходаківська, Н.І. Бурлака. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2012. – 242 с.
11. Юрчишин В.В. До проблеми доведення до логічного завершення земельних та всіх інших сучасних аграрних перетворень / В.В. Юрчишин // Економіка АПК. – 2009. – № 3. – С. 90-91.
12. Konrad Hagedorn. Property rights reform on agricultural land in Central and Eastern Europe / Konrad Hagedorn // Quarterly Journal of International Agriculture. – 2004. – № 4. – P. 409-438.
13. Johan F. M. Swinnen. The political economy of land reform choices in Central and Eastern Europe / Johan F. M. Swinnen // Economics of Transition. – 1999. - Volume 7, Issue 3. – P. 637-664.
14. Gerber L. Land reform and land markets in Eastern Europe / L. Gerber, R. Giovarelli // Land reform. – 2005. – №1. – P. 27-32.
15. Thompson S. Agrarian Reform in Eastern Europe Following World War I: Motives and Outcomes / Sarahelen Thompson // American Journal of Agricultural Economics. – 1993. – Vol. 75. – No. 3. – P. 840-844.
16. Deininger K. Agrarian reforms in Eastern European countries: lessons from International experience / Klaus Deininger // Journal of international development. – 2002. – vol. 14. – P. 987-1003.
17. Legal impediments to effective rural land relations in Eastern Europe and Central Asia – a comparative perspective / Prosterman R., Hanstad T., Giovarelli R., Rolfes L. And other. The World Bank. – Washington, 1999. – 340 p.
18. Ходаківська О.В. Розвиток земельних відносин в аграрному секторі України / О.В. Ходаківська. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2015. – 26 с.

Стаття надійшла до редакції 22.07.2015 р.

*

УДК 331.101

Ю.В. ЛЕЛЮК, аспірант*

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв

Кадрове забезпечення закладів культури сільської місцевості Сумщини

Постановка проблеми. Соціально-економічна ситуація, що склалась у кадровому забезпеченні сфери культури України, а

саме: недосконала законодавча база (невиконання вимог законодавства України щодо фінансування пільг і гарантій для працівників культури); вкрай низький рівень заробітної плати; відсутність мотивації; незадовільні умови праці; відсутність планування кадрового резерву; недосконалість (іноді й відсут-

* Науковий керівник – Я.М. Мартинишин, доктор економічних наук, професор.

© Ю.В. Лелюк, 2015

ність) статистичної інформації щодо сучасного стану кадрового забезпечення призвели до численних кадрових втрат у закладах культури сільської місцевості.

Сучасна система кадрового забезпечення повинна бути пов'язана з розробкою та реалізацією кадрової політики, яка включатиме в себе: планування, підбір, розстановку кадрів, їхню адаптацію, навчання, кар'єру, методи стимулювання й умови праці. Ефективну систему кадрового забезпечення слід спрямувати на підвищення кваліфікаційного рівня працівників культури, створювати належні умови для мотивації та продуктивності праці. Проте, на жаль, кадрове забезпечення закладів культури у сільській місцевості й досі залишається однією з найгостріших та не розв'язаних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення проблем кадрового забезпечення завжди займало особливе місце серед науковців. Ці питання висвітлені у дослідженнях таких українських вчених, як: Н.А. Бачинська [1], І.Д. Безгін [2], О.О. Васильєва [3], Н.В. Голікова [4], О.Л. Михальчук [5], І.В. Мосійчук [6], В.П. Рябоконт [8] й інших.

Мета статті – аналіз сучасного стану кадрового забезпечення закладів культури у сільській місцевості Сумської області. Для досягнення зазначеної мети необхідно:

- 1) проаналізувати динаміку кількості клубних і бібліотечних закладів;
- 2) проаналізувати співвідношення клубних закладів та бібліотек із чисельністю фактичних й основних працівників;

3) оцінити рівень освіти працівників;

4) охарактеризувати показники динаміки плинності кадрів.

Виклад основних результатів дослідження. Сприяння реалізації культурно-мистецьких проєктів, спрямованих на духовне відродження села, передусім залежить від кадрового забезпечення закладів культури. Вивчення питань кадрового складу, заробітної плати та мотивації працівників є першочерговим завданням державної політики у сфері культури сільської місцевості.

Комплексний аналіз стану кадрового забезпечення, проведений за статистичними даними Сумської області з 2005 по 2013 рік, виявив, що ефективність роботи будь-якого закладу культури залежить від якісного кадрового складу: фактичної чисельності працівників закладу культури; рівня їхньої освіти; стажу роботи у відповідній сфері діяльності; вікової структури; плинності кадрів.

За статистичними даними, у 2013 році в галузі культури Сумської області нараховувалося 1031 клубних і 462 бібліотечних працівників, у 2005 році – 974 клубних та 535 бібліотечних працівників. Можна зазначити, що стан кадрового забезпечення закладів культури області характеризується відносною стабільністю. Проте кількісні показники кадрового забезпечення бібліотечних закладів з кожним роком показують тенденцію до зменшення. Так, порівняно з 2005 роком у 2013-му чисельність фактичних працівників зменшилася на 73 особи (табл. 1).

1. Співвідношення клубних закладів і бібліотек із кількістю фактичних та основних працівників за роками у Сумській області

Рік	Кількість закладів, од.		Усього працівників, осіб			
	клубних	бібліотечних	фактично		у. т. ч. основні працівники	
			клубних закладів	бібліотечних закладів	клубних закладів	бібліотечних закладів
2005	593	482	974	535	740	515
2006	584	484	983	529	748	512
2007	579	481	963	523	722	509
2008	569	480	951	511	726	500
2009	558	471	971	505	729	494
2010	560	469	988	498	726	487
2011	558	463	989	483	727	473
2012	559	464	1005	474	733	464
2013	561	464	1031	462	740	454

Джерело: Складено автором на основі [9].

Отже, аналіз показав, що кількість клубних закладів станом на 2013 рік порівняно з

2005 роком зменшилася на 32 установи (5,4 %), бібліотек – на 18 (3,8 %). За останні

два роки спостерігається невелике збільшення чисельності фактичних працюючих спеціалістів у клубних закладах і залишається стабільною, а в бібліотечних – зменшилася на 61 особу (12 %).

Освітній рівень працівників закладів культури у сільській місцевості, як показують

статистичні дані, невітшній. Так, із загального числа спеціалістів із вищою освітою у 2013 році працюють 95 співробітників клубних закладів і 75 – бібліотечних. Викликає занепокоєння той факт, що лише 33 працівники клубних закладів та 31 – бібліотечних мають профільну вищу освіту (табл. 2).

2. Співвідношення забезпечення спеціалістами закладів культури у сільській місцевості за рівнем освіти

Рік	Заклад	Спеціалісти з освітою					Фахових працівників до фактично працюючих, %
		фаховою – усього	вищою		неповною базовою		
			усього	фаховою	усього	фаховою	
2005	Клубний	362	57	...	...	...	37,0
	Бібліотечний	373	62	...	...	...	70,1
2006	Клубний	365	68	...	...	...	37,3
	Бібліотечний	374	70	...	...	...	70,2
2007	Клубний	350	71	...	...	...	36,0
	Бібліотечний	416	90	...	...	...	78,6
2008	Клубний	345	76	...	...	...	35,8
	Бібліотечний	362	73	...	...	...	70,2
2009	Клубний	339	80	27	259	...	46,50
	Бібліотечний	359	79	34	280	...	72,67
2010	Клубний	276	72	20	391	256	38,0
	Бібліотечний	315	82	33	356	282	64,7
2011	Клубний	275	77	26	405	249	37,8
	Бібліотечний	301	78	30	348	271	63,6
2012	Клубний	278	81	28	409	250	37,9
	Бібліотечний	295	74	30	346	265	63,6
2013	Клубний	267	95	33	417	234	36,1
	Бібліотечний	236	75	31	342	257	63,4

Джерело: Складено автором на основі [9].

На основі зазначених показників можна зробити висновок, що статистичні дані щодо розподілу працівників на категорії з вищою та базовою освітою почали ґрунтовно аналізувати з 2010 року. Отже, станом на 2013 рік у сільській місцевості Сумської області вищу освіту мають 95 працівників клубних (що на 18,7 % більше, ніж у 2009-му) й 75 бібліотечних (що на 5 % менше, ніж у 2009-му) закладів; фахову вищу освіту – 33 працівники клубних (що на 22,2 % працівників більше порівняно з 2009-м) і 31 працівник бібліотечних (на 10 % менше ніж у 2009-му) закладів. З базовою неповною освітою працівників клубних закладів –

417, бібліотечних – 342 (що на 6,6 % більше у клубних закладах та на 4 % менше у бібліотечних порівняно з 2010 роком); із базовою фаховою неповною освітою – 234 працівника клубних (що на 8,6 % менше, ніж у 2010) і 257 працівників бібліотечних закладів (що на 9 % менше, ніж у 2010 році).

Динаміка показників освітнього рівня сучасних закладів культури сільської місцевості Сумської області, на перший погляд, позитивна. Підвищується показник росту рівня освіти, проте зрозуміло, що показник працівників з вищою фаховою освітою низький порівняно з працівниками закладів культури у містах (табл. 3).

3. Показник забезпечення спеціалістами закладів культури у містах Сумської області за рівнем освіти за 2013 рік

Рік	Заклад	Спеціалісти з освітою					Фахових працівників до фактично працюючих, %
		фаховою – усього	вищою		базовою не повною		
			усього	фаховою	всього	з фаховою	
2013	Клубні	471	225	109	580	362	44,4
	Бібліотечні	861	461	332	631	529	75,1

Джерело: Складено автором на основі [9].

Констатуючи статистичні дані можна зазначити, що у містах Сумської області працівники культури переважають із освітою:

вищою – 130 працівників клубних, 386 – бібліотечних закладів;

фаховою вищою – 76 працівників клубних, 301 – бібліотечних закладів.

Головними, ще й досі не вирішеними причинами цього є: незадовільні умови праці, недостатнє фінансування закладів культури з місцевих бюджетів і, відповідно, низький рівень заробітної плати, недостатнє залучення позабюджетних коштів для реалізації культурницьких проектів, застаріла матеріально – технічна база більшості закладів культури та безперспективність для молодих спеціалістів, які обмежені не лише в професійній діяльності, але й позбавлені нормальних умов життя. Важливим показни-

ком, який суттєво впливає на професійну діяльність, є стаж роботи в галузі, що законодавчо представлений чотирма віковими категоріями: до 3-х років; від 3 до 9; з 10 до 20 та понад 20 років [7].

Відсутність належних умов праці у закладах культури сільської місцевості призводить до відпливу висококваліфікованих кадрів. Спостерігається стабільна динаміка вільних вакансій у сфері культури сільської місцевості, що викликає неабияке занепокоєння. Станом на 01.01.2013 року загальна кількість вільних вакансій у клубних закладах сільської місцевості Сумської області становила 91, у бібліотечних – 16. Необхідно зазначити, що у 2013 році звільнилося 89 співробітників клубних закладів, було прийнято 96; у бібліотечних – звільнилося 45, прийнято 35 (табл. 4).

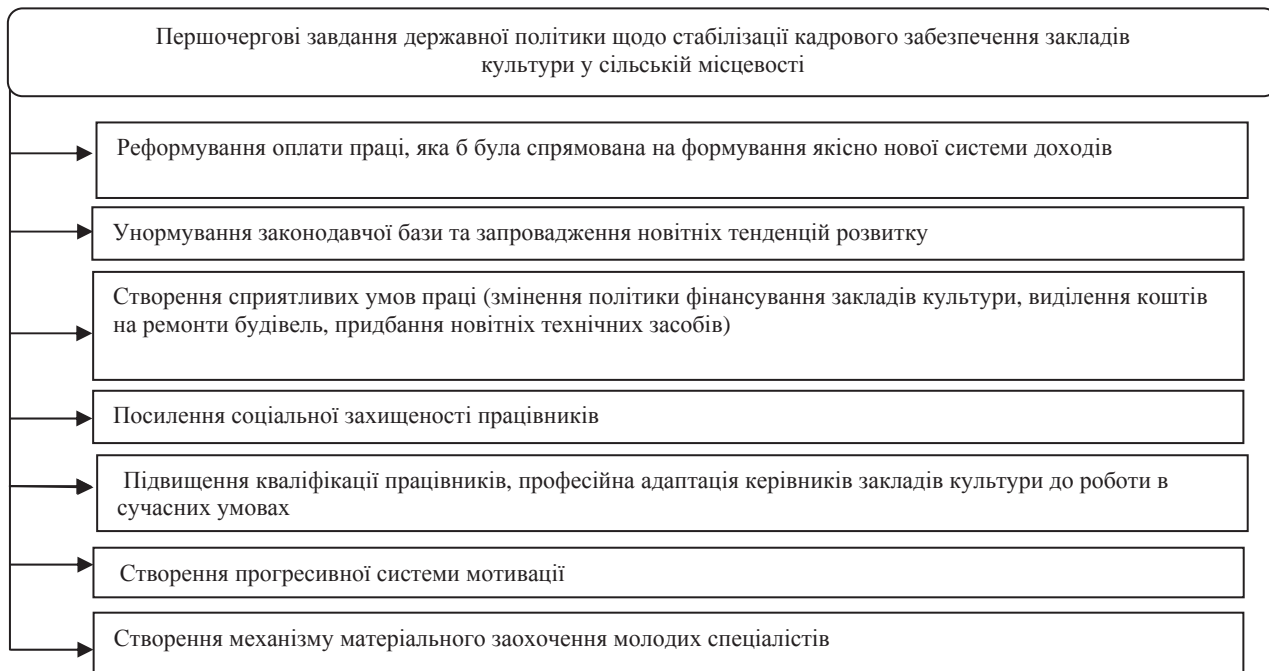
4. Динаміка плинності кадрів основних професій працівників установ і закладів культури сільської місцевості Сумської області за 2005–2013 роки

Рік	Заклад	Кількість вакансій	Прийнято	Вибуло		
				усього	у т. ч. спеціалістів	%
2005	Клубний	239	145	129	57	13,1
	Бібліотечний	17	52	48	16	9,0
2006	Клубний	132	129	121	48	12,4
	Бібліотечний	4	37	40	20	7,6
2007	Клубний	122	118	144	53	14,8
	Бібліотечний	3	47	50	32	9,5
2008	Клубний	116	117	113	43	4,5
	Бібліотечний	9	44	53	32	6,2
2009	Клубний	102	87	81	29	8,5
	Бібліотечний	5	25	31	23	6,1
2010	Клубний	86	92	95	32	10,0
	Бібліотечний	5	52	59	32	11,7
2011	Клубний	89	118	117	31	11,7
	Бібліотечний	5	25	39	25	7,9
2012	Клубний	95	107	101	33	4,5
	Бібліотечний	9	20	29	12	2,6
2013	Клубний	91	96	89	35	4,7
	Бібліотечний	16	35	46	24	5,3

Джерело: Складено автором на основі [9].

Так, аналізуючи динаміку кількості вільних вакансій, важко не помітити її суттєвий спад у клубних закладах порівняно з 2005 роком (кількість яких зменшилася на 148), у бібліотечних – ситуація значно стабілізувалася лише у 2013 році (різниця становила одну вакансію). Співвідношення прийнятих і вибулих спеціалістів нестабільне. Помітно, що з 2007 року вибуло працівників більше, ніж було прийнято.

Важливим завданням державної політики нині має бути подолання кризових явищ, що склались у трудовій діяльності, та піднесення іміджу професії працівника культури у сільській місцевості. Таким чином, необхідною умовою ефективного розвитку кадрового забезпечення закладів культури у сільській місцевості є запровадження низки заходів (рис.).

Першочергові завдання державної політики щодо розвитку кадрового забезпечення

Джерело: Складено автором.

Висновки. За результатами проведеного аналізу можемо стверджувати, що сучасний стан кадрового забезпечення закладів культури у сільській місцевості потребує поліпшення. Вважаємо, що для стабілізації становища, яке склалося, на державному рівні необхідно практично реалізувати запропоновані заходи, які в кінцевому підсумку будуть

спрямовані на ефективний розвиток кадрового забезпечення закладів культури в сільській місцевості.

Основними перспективами подальших наукових досліджень кадрового забезпечення закладів культури у сільській місцевості є розробка основних підходів до розвитку кадрового потенціалу у сфері культури.

Список використаних джерел

1. *Бачинська Н.А.* Кадри сільських бібліотек: проблеми та перспективи / Н. А. Бачинська, В. Несін // Вісн. книжкової палати. – 2013. – № 12. – С. 1–3.
2. *Безгін І.Д.* Мистецтво і ринок: нариси / І. Д. Безгін. – К.: ВВП “Компас”, 2005. – 544 с.
3. *Васильєва О.О.* Соціально-економічні проблеми кадрового забезпечення сільськогосподарських підприємств / О.О. Васильєва // БІЗНЕС ІНФОРМ. – 2012. – № 5. – С. 125–128.
4. *Голікова Н.В.* Людський капітал як фактор зростання та розвитку економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.01 – “Економічна теорія та історія економічної думки” / Н. В. Голікова. – К., 2004. – 24 с.
5. *Михальчук О.Л.* Проблеми кадрового забезпечення і матеріальна база сільських закладів культури Волині у 1960–70-х роках / О. Л. Михальчук, 2008. – 186 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://storage.library.opu.ua/online/periodic/iv-11/186-193.pdf>
6. *Мосійчук І.В.* Кадровий потенціал соціальної сфери в умовах сталого розвитку / І. В. Мосійчук // Вісн. ЖДТУ. – 2013. – № 1 (63). – С. 291–293.
7. Про затвердження Порядку виплати доплати за вислугу років працівникам державних і комунальних бібліотек: Постанова від 22 січ. 2005 року № 84 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/84-2005-п>.
8. *Рябокоть В.П.* Кадри села: проблеми формування і закріплення / В. П. Рябокоть // Економіка АПК. – 2010. – № 5. – С. 115–119.
9. Сумська обласна державна адміністрація. Офіц. сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sm.gov.ua/ru/oda>.
10. *Argyle M.* Social situation / M. Argyle. – Cambridge e. a., 1981. IX. – 453 p.
11. *Boyatzis R. E.* The competent manager: A model for effective performance / R. E. Boyatzis. – New York : Wiley. – 1982. – 308 p.
12. *Thorndike E. L.* Intelligence and its use / E. L. Thorndike // Harper’s Magazine. – № 140. – 1920. – P. 227–235.
13. *Hutmacher W.* Key competencies for Europe : [report of the symposium] / W. Hutmacher // Secondary education for Europe (Berne, 27–30 March 1996). – Strasbourg, 1997. – P. 124–128.

Стаття надійшла до редакції 02.07.2015 р.

* * *